

Este escrito constitúe unha exposición de alegacións á proliferación desmedida de proxectos de explotación dos cursos de augas continentais de Galicia, polos efectos irreversibles que están tendo sobre representantes singulares da nosa fauna, flora e ecosistemas naturais; a súa conservación é unha obriga para a nosa Administración de acordo coa vontade expresada nas nosas leis e na lexislación comunitaria. Á marxe dos argumentos técnicos que a continuación se van expoñer, consideramos que tratar de construír 300 minicentrales na rede fluvial galega constitúe o maior disparate imaxinable desde o punto de vista da conservación da nosa paisaxe e patrimonio natural, tendo en conta que estes proxectos se emprazan precisamente nas áreas residuais que permitiron conserva-los nosos hábitats máis valiosos logo das alteracións xeralizadas sufridas noutras áreas: encoros, canalizacións, incendios, repoboacións, etc.

SÍNTESE DE ARGUMENTOS DESESTIMATORIOS DO PLAN DE EXPLOTACIÓN HIDRÁULICA DA REDE HIDROGRÁFICA GALEGA BASEÁNDOSE NA DEGRADACIÓN QUE SUPÓN DOS NOSOS HÁBITATS NATURAIS E ESPECIES QUE A SÚA CONSERVACIÓN É DE INTERESE COMUNITARIO

As ditas instalacións só se xustificarían por unha necesidade urxente de enerxía, o que evidentemente non sucede en Galicia. Trátase, en realidade, dun negocio particular duns poucos que vai representar unha mínima fracción da nosa produción de enerxía e que en cambio está arruinando unha parte substancial do patrimonio natural de tódolos galegos/as.

Non entraremos a considerar outro tipo de efectos que poden implicar estes proxectos sobre outros recursos como son a pesca deportiva, o turismo rural, a paisaxe, etc., e cinguirémonos estrictamente á incidencia sobre as especies e ecosistemas naturais. Inda que se intente tratar de emendar algún dos aspectos que se sinalan a seguir con medidas correctoras, estas nunca chegarán a paliar-lo conxunto de efectos que se mencionan, en especial se se considera o efecto sinérxico debido á absurda proliferación de proxectos.

1. Efectos sobre os ecosistemas fluviais

As comunidades que habitan a rede fluvial están directamente condicionadas por procesos físicos, entre os que o réxime do caudal supón un factor chave e determinante, tanto na composición de agrupacións de animais e plantas coma nos ciclos bioxeoquímico e na capacidade de regulamentación da conca. Cada conca constitúe, en certa medida, un 'organismo' onde tódolos seus elementos están interconectados, de tal forma que se se produce un impacto nun curso principal, este pode ser amortiguado pola recolonización producida a partir das comunidades presentes nos afluentes. Os proxectos de centrais inciden directamente sobre as comunidades destes cursos secundarios, de modo que unha proliferación destas interrupcións das canles producirá unha perda da unidade ecolóxica do conxunto; desta forma, novas perturbacións na conca vencen a capacidade de regulamentación do sistema, e os danos que se fan irreversibles. Por esta razón urxe protexe-las áreas dos sistemas fluviais inalterados que inclúan non só o curso principal senón tamén a súa rede de drenaxe. Non ten ningún sentido incluír na *Rede Natura* unha canle principal se os seus afluentes son alterados con minicentrais hidroeléctricas.

2. Efecto sobre os invertebrados acuáticos

Cada minicentral producirá un cambio nos réximes de caudais do curso afectado, que irreversiblemente implicará a desaparición da comunidade de macroinvertebrados existente, de forma que será reempazada por outra comunidade que pouco ou nada ten que ver coa orixinal. A aplicación de caudais ecolóxicos non permitirá en ningún caso a conservación das comunidades orixinais, incluso contemplando altas porcentaxes que dificilmente serán aceptados polas empresas hidroeléctricas. Isto vai supoñer-la perda do hábitat para numerosísimas especies de macroinvertebrados que son endémicas do noroeste de España. Cabe citar, neste sentido, que o 30% das especies dos nosos ríos e regatos sono (o que na práctica se traduce en varios centenares de especies), e que moitas delas poden verse abocadas á súa extinción, incluso antes descubertas pola Ciencia, se non se conservan áreas de concas libres de alteracións dos réximes hidráulicos.

Lamentablemente o descoñecemento todavía existente sobre a sistemática e bioloxía de moitos grupos faunísticos de invertebrados acuáticos provocou que actualmente a súa representación na lexislación de protección internacional sexa case anecdótica, o que

subministra unha visión moi parcial da diversidade biolóxica e o seu valor de conservación no ámbito da nosa comunidade.

Ademais das especies de invertebrados que gozan de protección legal (véxase anexo) queremos chama-la atención sobre outras moitas –unha representación testemuñal foi incluída na nova edición de *A natureza ameazada*, en prensa: *Spongillidae* Gray, 1967; *Tricladida*, *Paludicola*; *Sphaeriidae*

Dall, 1895;

Protuberodrilus tourenqui

Giani y Martínez-Ansemil, 1979;

Onychogomphus uncatatus

(Charpentier,1840),

Osmylus fulvicephalus

(Scopoli,1763),

Metrocnemus carmencitabertarum

Langton & Cobo, 1997;

Thremma tellae

González, 1978.- que son de grande utilidade, pois permíten que nos acheguemos ó concepto de ‘comunidade ameazada’ da UICN, e chama a nosa atención sobre a urxente necesidade de protexer uns hábitats moi concretos, especialmente os cursos altos dos ríos galegos en que viven a maioría delas.

3. Efectos sobre os peixes

Entre as especies que pagarán as consecuencias destas agresións destaca a troita común (*Salmo trutta*)

, peza fundamental no funcionamento dos ecosistemas fluviais galegos e raíña da pesca deportiva, e as súas poboacións sufrirán un notable empobrecemento nos tramos afectados, tanto por diminución da extensión e a calidade do hábitat útil, coma por outro tipo de efectos máis directos sobre o seu ciclo de vida (régime artificial de inundación de río e marxes, alteracións dos substratos, etc.). Por outro lado, as especies con maior risco de sufriren impactos irreversibles por algún dos proxectos, serán as especies anádromas e catádromas:

salmón atlántico (

Salmo salar

), sábalos (

Alosa alosa

), saboga (

Alosa fallax

), lamprea (

Petromyzon marinus

), que xa viron reducida a súa área de distribución a raíz das presas hidroeléctricas xa construídas. Estas especies ocupan xa un hábitat sucesorio (aproximadamente un 5% do hábitat orixinal) que non asegura o mantemento a longo prazo das súas poboacións. Aínda que as construcións de escalas nos azudes e presas pretende resolve-lo problema de accesibilidade, en moitos casos a merma de caudal nos tramos interrompidos imposibilitará os movementos dos peixes ó longo do curso. Carece absolutamente de lóxica que a Administración destinara cuantiosos recursos de persoal e fondos (en certos casos comunitarios) á recuperación das poboacións das nosas especies migradoras e, a seguir, permitir que a rede fluvial se interrompa en 300 puntos levando ó fracaso toda a política anterior de recuperación de ríos .

4. Efectos sobre os anfibios

Existen en Galicia varios endemismos do noroeste da Península Ibérica, como a saramaganta (*chioglossa lusitanica*

), a ra patilonga (

Rana Ibérica

) e o tritón común (

Triturus boscai

); a súa existencia esta ligada ós cursos de auga secundarios, ás charcas estacionais que se forman no contorno e ás masas arbóreas que os circundan. A construción de minicentrales incidirá especialmente nestes hábitats, en que ademais da alteración dos réximes hídricos, altéranse as ribeiras (inundación, construción de pistas, etc.) e prodúcese o efecto de barreira e trampa que supoñen para estes animais as canles de derivación de augas. Algunhas das nosas especies máis representativas son especialmente sensibles ós cambios de caudal que afectan ás pequenas pozas onde realizan as postas e as súas poboacións víronse fragmentadas en lugares en que estes peculiares hábitats desapareceron.

5. Efectos sobre os mamíferos

Galicia conta cunha das mellores poboacións de lontra (*Lutra lutra*) de Europa. Trátase dunha especie protexida que desapareceu de boa parte do continente e a súa poboación, sen dúbida, verase afectada pola proliferación de proxectos que limitarán de forma importante o seu hábitat útil e os seus recursos alimenticios, xa que a nutria é especialmente sensible á alteración das beiras e á diminución das presas. Sen embargo a especie de mamífero que sufrirá un maior impacto será o rato de almizcre (

Galemys pyrenaicus

). Galicia ten unha responsabilidade na conservación deste insectívoro, xa que no noso territorio encóntranse as mellores poboacións da especie, restrinxida ó norte de España. A área de distribución e o hábitat desta especie solápanse moi estreitamente coas zonas onde se construírán as minicentrales hidroeléctricas. Estas explotacións son incompatibles coa conservación do desmando por múltiples factores, que van dende a alteración do réxime de caudais do curso e o seu efecto sobre a abundancia e diversidade de macroinvertebrados que forman a súa dieta, ata a fragmentación das súas poboacións por interrupción da canle.

6. Efectos sobre a vexetación

En boa parte de Galicia media e baixa as ripisilvas (bosques das ribeiras fluviais) son a única representación de bosques autóctonos que se mantiveron aceptablemente conservados ata o presente. Con respecto á vexetación apreciamos 3 niveis ou medios ecolóxicos en que a alteración derivada dunha central hidroeléctrica pode afectar ás súas plantas ou ás súas comunidades vexetais:

1.

Os hidrófilos (vexetais sumerxidos ou flotantes), colectivo do que Galicia conta cunha representación de flora moi diversa e ata con especies exclusivas a nivel europeo, como é o caso do *Isoetes longissimum*.

1.

As ribeiras propiamente ditas con especies adaptadas a inmersións parciais ou temporais. Aquí poden verse afectadas non só especies arbóreas en formación boscosa, senón tamén especies herbáceas que precisan de condicións nemorais para vivir. Non faltan entre estas especies endémicas do noroeste e de gran vulnerabilidade como a bulbosa *Narcissus cyclamineus*.

1.

As ladeiras que enmarcan o val fluvial e as paredes ou rochedos sempre húmidos no fondo do val. Numerosas especies vexetais dependen non tanto da auga que as cubra como da elevada humidade ambiental derivada das salpicaduras consustanciais a un río en réxime torrencial, ou simplemente da evaporación. Especialmente importante resulta este medio cando se consegue manter unha boa humidade ambiental no verán. Endemismos como *Saxifraga lepismigena*, propia das rochas ácidas rezumantes en cauces fluviais do noroeste, son significativas destes medios. Este terceiro nivel resulta especialmente afectado polas mimicentrais, pero é sistematicamente esquecido nas consideracións de impactos que as obras conlevan.

Nos niveis 2 e 3 poden localizarse poboacións de diversas especies de fentos, algúns dos que teñen refuxios en vales fluviais galegos de enorme exclusividade para Europa continental, pola combinación de especies e a abundancia de individuos dalgunhas delas. Os casos de *Culcita macrocarpa*, *Trichomanes speciosum*, *Woodwardia radicans*, *Dryopteris guanchica*
ou

Hymenophyllum wilsonii

son suficientemente relevantes. Baixo esta perspectiva, toda a rede fluvial do triángulo territorial comprendido entre os ríos Eume e Sor debería contar cunha especial vixilancia.

7. Vulneración de figuras legais de protección da natureza

1. Destrucción irreversible polas presas, as canalizacións e as alteracións do réxime de fluxos de superficies de hábitats de conservación prioritaria dentro da Unión Europea (Directiva 92/43/CEE do Consello relativa á conservación dos hábitats naturais e da fauna e flora silvestres).

2. Vulneración directa contra os principios que impulsaron os acordos de conservación da

biodiversidade (Convenio sobre a Diversidade Biolóxica, feito en Río de Janeiro o 5 de xuño de 1992) xa que se destruen zonas con alta diversidade ó presentar poboacións animais con máis do 30% de endemismos.

3. Vulneración da Directiva 92/43/CEE do Consello con relación ó deber dos estados membros de manter en nun estado de conservación favorable unha rede coherente de lugares que alberguen ás especies autóctonas dentro da súa área de distribución natural. Estas áreas, que se incluírán na Rede Natura 2000 e deben presentar os elementos físicos e biolóxicos esenciais para a vida e reprodución destas especies: *Galemys pyrenaicus*, *Chioglossa lusitanica*, *Narcissus cyclamineus*, *Culcita macrocarpa*, serían algunhas das especies sinaladas na Directiva que van ser afectadas directamente por estes proxectos. A rede de minicentraís propostas solápanse cos hábitats naturais destas especies, e como se sinalou previamente, o impacto sobre a súas poboacións levaríaas a un aillamento en pequenos núcleos de poboación que a longo prazo podería levalos á extinción.

Algunhas actuacións condenarían os esforzos realizados con fondos da Unión Europea para a recuperación de especies que, como *Petromyzon marinus* e *Salmo salar*, están en perigo de desaparición das nosas augas. Veríanse afectados negativamente os seus hábitats e a posibilidade de recuperación das súas poboacións por algunhas das centrais que limitarían aínda máis a súa área de distribución.

O non ter en conta estas consideracións supón a vulneración do espírito e da letra do Dereito Comunitario, polo que se podería presentar ante Bruselas denuncia contra a Xunta de Galicia por non aplica-las esixencias da Directiva 92/43/CEE do Consello relativa á conservación dos hábitats naturais e da fauna e flora silvestres. Este é un aspecto especialmente grave nunha CCAA da que a administración destaca cada vez máis, dentro de España e de Europa, pola súa inoperancia e falta de vontade na protección dos valores naturais.